

พระสกุลลำพูน : รูปแบบการขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมสู่การเสริมสร้างสังคมเข้มแข็งในจังหวัดลำพูน
Lamphun's Amulet : Model of Driving Buddhist Innovation towards Enhancing a Strong
Society in Lamphun

พระครูภาวนาโสภิต นิกอร์ ยออินตา
ภราดร สุขพันธ์, และบุญญาดา ประภทสิริ
Phrakru Pavanasopit and Nikorn Yainta,

Paradorn Sukhphan, and Bunyada Prapattarasiri

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, วิทยาลัยเทคโนโลยีชินรัตน์ลำพูน
boonyavisit@gmail.com, sukhphan2525@gmail.com, bunyada2559@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ คณะผู้เขียนต้องการนำเสนอรูปแบบการขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมสู่การเสริมสร้างสังคมเข้มแข็งในจังหวัดลำพูน เพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวลำพูนในการขับเคลื่อนประเพณี พิธีกรรมวัฒนธรรม และความเชื่ออื่น ๆ ที่ปรากฏในชุมชนนั้น ๆ ตามแนวทางปฏิบัติคือ ผู้มีส่วนร่วมขับเคลื่อนด้านประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรมท้องถิ่นควรจัดทำเอกสารเนื้อหาที่มีการประมวลจากทุกท้องที่ในจังหวัดลำพูน และจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบที่เป็นพุทธนวัตกรรม เพื่อเตรียมการส่งมอบแก่ผู้รับตำแหน่งทางการปกครองทุกระดับ จัดพิธีการต้อนรับการเข้าสู่ตำแหน่งของผู้นำทางการปกครองทุกระดับ ด้วยการร่วมกันแสดงมุทิตาต่ออันรับท่านเหล่านั้นด้วยการประกอบพิธีทำบุญสืบชะตาเพื่อเป็นสิริมงคล และทำการส่งมอบพุทธนวัตกรรม หรือธรรมานุญวัฒนธรรมของลำพูน ให้กับผู้เข้ารับตำแหน่งเพื่อประกาศเจตนารมณ์ขอความร่วมมือในการขับเคลื่อนวัฒนธรรม ประเพณีของจังหวัดลำพูน โดยทุกภาคส่วนร่วมกันสร้างองค์ความรู้เป็นระบบให้เกิดการพัฒนาจิตสำนึกรักบ้านเกิด มีความภาคภูมิใจในความยั่งยืนทางวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นตน ภายใต้การนำของผู้ปกครองบ้านเมือง

คำสำคัญ : พระสกุลลำพูน, พุทธนวัตกรรม, จังหวัดลำพูน

Abstract

In this article, the authors would like to propose a model of driving Buddhist innovation towards enhancing a strong society in Lamphun for participation of Lamphun people in driving traditions, rituals, cultures and other beliefs that appears in the community according to practice, including who has participated in driving traditions, cultures, rituals. Localities should prepare the document and the content that has been compiled from every locality in Lamphun and collecting data in the form of Buddhist innovation to prepare for delivering who takes a position of government at all levels, holding a welcome ceremony to take a position of administrative leaders at all levels by congratulations and welcome them with the prolong life (Suep Cha Taa) for prosperity and delivering Buddhist innovation or cultural constitution of Lamphun who takes a position of announcing intention of participation in driving culture and tradition of Lamphun. By all sectors cooperate creating the cognitive system to develop love hometown awareness, there is proud in the sustainability of their local culture and customs under the leadership of the ruler of the country.

Keyword : Lamphun's Amulet, Buddhist Innovation, Lamphun

บทนำ

จากความมั่นคงเข้มแข็งด้านประเพณีวัฒนธรรมของชาวลำพูน หากเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทย แล้ว ลำพูนเป็นจังหวัดที่มีขอบเขตพื้นที่ขนาดเล็ก แต่ทว่ากลับมีความโดดเด่นในภาคส่วนของนวัตกรรมของพุทธศิลปกรรมที่มีช่วงการสืบสานเป็นระยะเวลาที่ยาวนานหาที่เปรียบมิได้ ในระยะเวลาที่ถูกบ่มเพาะของความผูกพันที่ผ่านวัน ผ่านเดือน ผ่านปีรวมแล้ว นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11-12 ล่วงจนถึงปัจจุบัน มีเวลาถึง 1,300-1,400 ปี ซึ่งเวลาอาจจะคลาดเคลื่อนบ้างตามการอนุมานในเรื่องของความเข้าใจและการสืบค้นข้อมูลซึ่งที่มาจากแต่ละแห่ง อย่างไรก็ตาม พระสกุลของนครหรือภูเขี้ยวหรือพระสกุลลำพูน ในปัจจุบันยังได้รับความนิยมผูกพันอย่างแนบแน่นจนเป็นเรื่องปกติของชุมชนทั้งในประเทศหรือต่างประเทศและทั่วโลก ยิ่งภาวะปัจจุบันความศักดิ์สิทธิ์ของพระสกุลลำพูนได้รับความนิยมมากขึ้น มีไว้ครอบครองเพื่อปกป้องอันตราย รอดจากวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบต่อชีวิต ขณะเดียวกัน พระสกุลลำพูนบางรุ่นยังช่วยเสริมสร้างด้านโชคลาภ และช่วยเสริมบารมี

การนำเสนอบทความครั้งนี้ คณะผู้เขียนมีความประสงค์ที่จะนำเสนอแนวคิดใหม่ เพื่อมุ่งหารูปแบบการขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมสู่การเสริมสร้างสังคมเข้มแข็งในจังหวัดลำพูน อันจะเป็นต้นทางความคิดของกระบวนการชั้นนำ สู่การนำไปปรับใช้ให้เกิดความเข้มแข็งทางการบริหารจัดการด้านวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของสังคมทุกภาคส่วนในลำพูน เพื่อการสืบทอดวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าเหล่านี้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

บริบทพื้นที่จังหวัดลำพูน

จังหวัดลำพูน เดิมชื่อเมืองหริภุญไชย เป็นเมืองโบราณ มีอายุประมาณ 1,343 ปี ตามพงศาวดารโยนกเล่าสืบต่อกันถึงการสร้างเมืองหริภุญไชย โดยฤาษีวาสุเทพ เป็นผู้เกณฑ์พวกเม็งคบุตร หรือ ชนเชื้อชาติมอญมาสร้างเมืองนี้ขึ้น ในพื้นที่ระหว่างแม่น้ำสองสาย คือ แม่น้ำกวง และแม่น้ำปิง เมื่อมาสร้างเสร็จได้ส่งทูตไปเชิญราชธิดาक्षัตริย์เมืองละโว้พระนาม “จามเทวี” มาเป็นปฐมกษัตริย์ปกครองเมืองหริภุญไชย สืบราชวงศ์กษัตริย์ ต่อมาหลายพระองค์ จนกระทั่งถึงสมัยพระยาธิปไตยจึงได้เสียการปกครองให้แก่พ่อขุนเม็งรายมหาราช ผู้รวบรวมแคว้นทางเหนือเข้าเป็นอาณาจักรล้านนา เมืองลำพูนถึงแม้ว่าจะตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านนา แต่ก็ได้เป็นผู้ถ่ายทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้แก่ผู้ที่เข้ามาปกครอง ดังปรากฏหลักฐานทั่วไปในเวียงกุมกาม เชียงใหม่และเชียงใหม่ เมืองลำพูนจึงยังคงความสำคัญในทางศิลปะและวัฒนธรรมของอาณาจักรล้านนา จนกระทั่งสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมืองลำพูนจึงได้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย มีผู้ครองนครสืบต่อกันมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เมื่อเจ้าผู้ครองนครองค์สุดท้าย คือ พลตรีเจ้าจักรคำ ขจรศักดิ์ ถึงแก่พิราลัย เมืองลำพูนจึงเปลี่ยนเป็นจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ปกครอง สืบมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน (จังหวัดลำพูน, ออนไลน์)

คำขวัญจังหวัดลำพูน “พระธาตุเด่น พระรอดขลัง ลำไยดัง กระเทียมดี ประเพณีงาม จามเทวี ศรีหริภุญชัย”

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นผลรวมของการสั่งสมสร้างสรรค์ภูมิธรรม ภูมิปัญญา ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้นๆ หรือกล่าวสั้นๆ ได้ว่า วัฒนธรรมคือ ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ที่สังคมนั้นมีอยู่หรือเนื้อตัวทั้งหมดของสังคมนั่นเอง (พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), 2532, หน้า 9) วัฒนธรรม ยังมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่งประกอบไปด้วยความรู้ ซึ่งความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมายประเพณีและทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดและทำในฐานะสมาชิกของสังคม (สุพัตรา สุภาพ, 2546, หน้า 35) วัฒนธรรม เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ มนุษย์เริ่มเรียนรู้สิ่งต่างๆ เริ่มตั้งแต่เกิดไปจนวันตาย วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มิได้อยู่แล้วก่อนเราเกิด เราเกิดมาในวัฒนธรรมใดก็เรียนรู้สิ่งต่างๆ ในวัฒนธรรมนั้น การที่ประชากร

ของสังคมต่างๆ มีพฤติกรรมอย่างเดียวกัน แตกต่างกันไปนั้น เพราะมีการเรียนรู้ต่างกันไปตามวัฒนธรรมของตน การกระทำดังกล่าวทำให้สังคมแตกต่างกันไป การเรียนรู้ดังกล่าว รวมถึงการเรียนรู้แบบรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวด้วย โดยผ่านสื่อกลางที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการทางสังคมที่แตกต่างกันไปเป็นต้น สิ่งที่มีมนุษย์เรียนรู้ล้วนเป็นวัฒนธรรมทั้งสิ้น การอบรมสั่งสอนโดยสื่อที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ตาม ย่อมจะมีอิทธิพลต่อปัจเจกชนในสังคมไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม (งามพิศ สัตย์สงวน, 2546, หน้า 27-28) วัฒนธรรมเป็นส่วนประกอบที่สลับซับซ้อนทั้งหมดของลักษณะอันชัดเจนของจิตวิญญาณ วัตถุ สติปัญญา และอารมณ์ ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นสังคมหรือหมู่คณะ วัฒนธรรมมิได้หมายถึงเพียงศิลปะและวรรณกรรมเท่านั้นแต่หมายถึงฐานนิยมต่างๆ ของชีวิต สิทธิพื้นฐานต่างๆ ของมนุษย์ระบบนิยมขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ (วิระ บำรุงรักษา, 2541, หน้า 12) วัฒนธรรม ยังหมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามของสังคม ความเจริญนั้นแสดงออกได้ด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ทั้งทางจิตใจและทางวัตถุ สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมของสังคมมีหลายอย่าง เช่น ความรู้สึกนึกคิดของสมาชิกในสังคม การรู้จักควบคุมอารมณ์โดยเฉพาะ เมื่อเกิดความขัดแย้ง มารยาทที่ขัดเกลาเรียบร้อย สุภาพเหมาะสมสอดคล้องตามบริบทของสถานการณ์ ความรู้จักรักษาสีทิวทัศน์ของผู้อื่นและของตน เป็นต้น (สำนักงานราชบัณฑิตยสภาวัฒนธรรม, 2555)

ประจวบ อเยี่ยมผู้ช่วย (2549, หน้า 2) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 5 สาขา ดังนี้

1) วัฒนธรรมทางภาษาและวรรณคดีประเทศไทยมีภาษาพูดเป็นของตัวเองโดยเฉพาะ ภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นภาษาประจำชาติ เรียกว่า ภาษาไทย คนไทยได้สร้างสรรค์ภาษาและ วรรณคดีไทยไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ มาทุกยุคทุกสมัย วรรณคดีเป็นผลมาจาก ภาษาเขียน ทำให้เป็นสิ่งสะท้อนให้ทราบถึงสภาพความรู้สึกและอารมณ์ ความคิด ปรัชญา สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองแบบแผนการเขียนภาษามี 2 คือ ร้อยแก้วและร้อยกรอง

2) วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตอันมีอยู่มากมาย แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและความนิยมของท้องถิ่นส่วนใหญ่อาศัยวัสดุที่หาง่ายหรือมีอยู่ ทั่วไปตามท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ไม้ไผ่ หวาย ปอ ใบตาล กะลามะพร้าว ดินเหนียว เป็นต้น ภาษาชนะ สิ่งของ อาทิเช่น กระบุง ตะกร้า ชะลอม ขาม โอง ผ้าทอต่างๆ เป็นต้น เราเรียกว่า หัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งเป็นผลผลิตทางชุมชนในท้องถิ่นจนเกิดเป็นผลงานทางฝีมือที่นิยมยกย่องวางตงามและประณีต เช่น การทำเครื่องถม การทำเครื่องเงิน เครื่องมุก เครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

3) วัฒนธรรมทางจิตใจ คือ เรื่องที่เกี่ยวกับความคิด ความเชื่อและความศรัทธา ในศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการเป็นมนุษย์ อันจำแนกมนุษย์ให้แตกต่างไปจากสัตว์อื่น ๆ เพราะมนุษย์มีวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยว มีกฎระเบียบ มีวิธีการเรียนรู้รับช่วงสืบทอดกันมาได้ และสร้างสรรค์ด้วยความคิด ปัญญาและอารมณ์ซึ่งมวลสัตว์ต่างๆ ไม่สามารถจะทำได้ จึงทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์ เพราะวัฒนธรรมทำให้คนเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง

4) วัฒนธรรมทางจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณี ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเครื่องผูกพันคนให้อยู่ในสังคมเดียวกัน ทั้งที่เป็นสังคมเมืองหรือเรียกว่า ประเพณีหลวง กับท้องถิ่นเรียกว่า ประเพณีราษฎร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยที่สำคัญๆ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

4.1) พระราชประเพณี คือ ประเพณีที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ซึ่งปฏิบัติสืบมาแต่ โบราณ เช่น พระราชพิธีจรดนังคัลแรกนาขวัญ พระราชพิธีพืชมงคล พระราชพิธีท้าวขมกมล เป็นต้น

4.2) จารีตประเพณี คือ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมและจิตใจ เช่น การแทนคุณบิดามารดาและบุพการีโดยการเลี้ยงดูท่านเมื่อท่านแก่เฒ่า การเคารพและเชื่อฟังครูอาจารย์ หรือนับถือบรรพบุรุษ เป็นต้น

4.3) ธรรมเนียมประเพณี คือ ประเพณีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติระหว่างบุคคลต่อบุคคลที่สังคมยอมรับ เช่น การทักทายด้วยการกราบไหว้ ลักษณะการกินการอยู่ กิริยามารยาท การแต่งกาย เป็นต้น ถึงแม้วัฒนธรรมทางตะวันตกเข้ามา คนไทยยอมรับการเปลี่ยนแปลง แต่ทุกคนต้องไม่ลืมว่า เป็นคนไทยนั้นยังมีส่วนที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมกันอยู่เสมอ

5) วัฒนธรรมทางสุนทรียะ คือ การสร้างสรรค์ความงามทางสังคม แบ่งได้เป็น ทัศนศิลป์ ส่วนหนึ่งและศิลปะการแสดงอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

5.1) ทัศนศิลป์ คือ ผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียภาพที่รับรู้ด้วยประสาทตา แบ่งเป็นผลงานวิจิตรศิลป์และประยุกต์ศิลป์

5.2) ศิลปะการแสดง คือ งานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียภาพที่แสดงออกหรือบรรเลง จึงหมายถึงความรวมถึงนาฏศิลป์ การละคร และการดนตรี

วันเพ็ญ พวงพันธุบุตร (2542, หน้า 14-15) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

1) วัฒนธรรมเป็นเครื่องสร้างระเบียบแก่สังคมมนุษย์ โดยวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดซึ่งพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้มีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน รวมถึงผลการแสดงพฤติกรรมตลอดจน การสร้างแบบแผนของความคิด ความเชื่อและค่านิยมของสมาชิกให้อยู่ในรูปแบบอันเดียวกัน

2) วัฒนธรรมทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สังคมมีวัฒนธรรมเดียวกันย่อมจะมีความรู้สึกผูกพัน เป็นพวกเดียวกันเกิดความเป็นปึกแผ่น จงรักภักดีและอุทิศตนให้กับสังคมทำให้ สังคมอยู่รอด

3) วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน เช่น รูปแบบของครอบครัวจะเห็นได้ว่าลักษณะของครอบครัวแต่ละสังคมต่างกันไป ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมในสังคมเป็นตัวกำหนด เช่น วัฒนธรรมหนึ่งกำหนดรูปแบบเป็นแบบสามีภรรยาเดียว ในอีกสังคมหนึ่งกำหนดว่าชาย อาจมีภรรยาได้หลายคนหรือหญิงอาจมีสามีได้หลายคน ความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานเป็นสิ่งที่เป็นเรื่องชดต่อศีลธรรม

4) วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่ช่วยปัญหาและสนองความต้องการต่างๆ ของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตภายใต้สิ่งแวดล้อมได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้น มนุษย์จะต้องแสวงหาความรู้ จากประสบการณ์ที่ตนได้รับและประดิษฐ์คิดค้นวิธีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตและถ่ายทอดจากสมาชิกรุ่นหนึ่งไปสู่สมาชิกรุ่นต่อไปได้ โดยวัฒนธรรมของสังคม

5) วัฒนธรรมช่วยให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า หากสังคมใดมีวัฒนธรรมที่ดงามเหมาะสม เช่น ความมีระเบียบวินัย ขยัน ประหยัด และการเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวสังคมนั้น ย่อมเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว

6) เป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของชาติ คำว่า เอกลักษณ์ หมายถึง ลักษณะเด่นของบุคคลหรือสังคม เอกลักษณ์ของคนไทย

สรุปว่า วัฒนธรรมเป็นเครื่องสร้างระเบียบแก่สังคมมนุษย์ ก่อเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และยังเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน อาทิ สถาบันครอบครัว วัฒนธรรมยังมีความสำคัญในการช่วยแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการต่างๆ ของมนุษย์ ช่วยให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า และวัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของชาติ

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2542, หน้า 76-81) ได้แบ่งมิติของวัฒนธรรมชุมชน ไว้ดังนี้

1) มิติด้านพื้นที่ “ชุมชน” มิได้หมายถึงถึง “หมู่บ้าน” ที่มีอาณาเขตพื้นที่แน่นอนตายตัว หากแต่หมายถึงถึงหน่วยทางสังคมที่สมาชิกมีการติดต่อสื่อสาร เสริมสร้างและสืบสานสายสัมพันธ์ทางสังคมที่มีทั้งความเคลื่อนไหวปรับตัว ความขัดแย้งและการผสมกลมกลืน ความสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลง และที่สำคัญคือ การที่ชุมชนมิได้เป็นหน่วยทางสังคมที่เป็นอิสระหรืออยู่โดดเดี่ยวแยกตัวออกจากหน่วยทางสังคมอื่นๆ ในทางตรงกันข้าม ชุมชนในความหมายนี้คือสิ่งที่ดำรงอยู่ได้ด้วยการสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ และในความสัมพันธ์กับรัฐและตลาด ชุมชนใน

ความหมายนี้มีขอบเขตครอบคลุมเครือข่ายที่กว้างขวางเชื่อมโยงพื้นที่ในชนบทกับเมือง มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลง ชัดแย้งและเกิดใหม่อย่างรวดเร็ว

2) มิติด้านประวัติศาสตร์ ชุมชนลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นจากการมีประวัติศาสตร์ร่วมกันมาในอดีต ภายใต้จิตสำนึกหรือระบบความเชื่อที่เป็นอุดมการณ์เดียวกัน เช่น การเป็นศรัทธาหัววัดเดียวกัน เป็นต้น ซึ่งเครือข่ายความสัมพันธ์เช่นนี้ในอดีตผูกมัดกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ การใช้ทรัพยากรร่วมกันและความสัมพันธ์ทางสังคมอื่นๆ เช่น ความเป็นเครือญาติ แต่กระนั้นตลอดระยะเวลาของห้วงเวลาปรากฏการเปลี่ยนแปลงและก่อร่างสร้างใหม่อย่างต่อเนื่อง

3) มิติด้านจิตวิญญาณ ชุมชนลักษณะนี้เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงความเป็นชุมชนที่มาจากความเชื่อถือศรัทธาต่อศาสนา คำว่า “ชุมชน” ในความหมายนี้จึงมิได้หมายถึงโลกมนุษย์เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงชุมชนในโลกอื่น ซึ่งเป็นที่สถิตอยู่ของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วหรือแม้แต่จิตวิญญาณของตนเองหรือปัจเจกบุคคลที่เวียนว่ายไปสู่โลกทั้งสาม คือ โลกมนุษย์ สวรรค์ และนรกหรืออบายภูมิ ตามผลบุญผลกรรมหรือพฤติกรรมดีชั่วตามศีลธรรมจริยธรรมที่ตนกระทำในชุมชนโลกนี้หรือชุมชนโลกที่แล้ว/อดีตชาติ

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2537, หน้า 202-204) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขความสำเร็จของวัฒนธรรมชุมชนว่ามีเงื่อนไข 3 ประการ คือ

1) ด้านเศรษฐกิจ พื้นฐานทางวัตถุของชุมชนขนาดย่อมจะต้องมีชุมชนจึงจะยังคงอยู่ได้เมื่อชุมชนอยู่ได้เครือข่ายที่โยงใยของชุมชนก็เกิดขึ้นได้ ในอดีตชุมชนหมู่บ้านมีเสถียรภาพก็เพราะความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชาวบ้านมีพอกินพอใช้ ในปัจจุบันจะรักษาชุมชนไว้ก็จะต้องฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน แต่ขณะเดียวกันในปัจจุบันทรัพยากรต่อประชากรมีน้อยลงเมื่อเทียบกับในอดีต ก็จะต้องเพิ่มผลิตภาพของทรัพยากร การพัฒนาเทคโนโลยีจึงเป็นสิ่งจำเป็น แต่จะเป็นเทคโนโลยีชนิดไหน ชาวบ้านจึงรับได้และควบคุมได้ คงจะเป็นปัจจัยที่ต้องพิจารณาในบริบทของการประสานวัฒนธรรมชุมชนกับวัฒนธรรมสากล ซึ่งเป็นเงื่อนไขทางวัฒนธรรม

2) ด้านการเมือง เงื่อนไขคือการมีจิตสำนึกของชาวบ้าน เพราะการมีจิตสำนึกจะทำให้ชาวบ้านรวมพลังกันกระทำการต่าง ๆ ด้วยตัวเอง การปลูกจิตสำนึกเป็นสิ่งจำเป็น เพราะแม้ว่าวัฒนธรรมชุมชนยังคงดำรงอยู่ แต่อาจปรากฏเพียงในรูปพิธีกรรมและการปฏิบัติในชีวิตประจำวันมากกว่าที่จะเป็นอุดมการณ์ ชาวบ้านอาจลืมไปแล้วว่าทำไมจึงปฏิบัติเช่นนั้น การรื้อฟื้นจิตสำนึกทำให้จิตสำนึกแจ่มชัดมากขึ้น จะทำให้ชาวบ้านรวมพลังต่อสู้ แม้ฐานทางเศรษฐกิจอาจเสียหายไปบ้าง จิตสำนึกแห่งความเป็นชุมชนก็สามารถที่จะฟื้นฟูและมีพลังอย่างมาก จนกระทั่งสามารถสร้างชุมชนขึ้นมาใหม่ได้ การค้นหาแก่นของจิตสำนึกในประวัติศาสตร์แห่งชุมชนและการนำกลับมาถ่ายทอดใหม่ให้แก่คนรุ่นปัจจุบันและเยาวชนทราบย่อมมีความสำคัญมาก เนื่องจากหน้าที่ในการค้นหาและถ่ายทอดนี้เป็นของปัญญาชนทั้งปัญญาชนชาวบ้านและปัญญาชนที่ได้รับการศึกษาในระบบ ความสำเร็จของการยกจิตสำนึกของชาวบ้านให้แจ่มชัดจึงขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างปัญญาชนกับชาวบ้านอย่างมาก การสร้างองค์กรของประชาชนในลักษณะที่เป็นเครือข่าย (Network) ที่เข้มแข็ง มีความสำคัญทั้งในแง่ตามหน้าที่และพื้นที่ ชุมชนหมู่บ้านจะเป็นหน่วยพื้นฐานของเครือข่ายเช่นที่มานี้

เงื่อนไขทางการเมืองอีกประการหนึ่งคือ การสร้างแนวร่วมระหว่างชาวบ้านกับผู้เสียเปรียบอื่นๆ ในสังคมและกับชนชั้นกลางที่ก้าวหน้า เพราะปัญหาชนบทส่วนใหญ่มักเกิดจากการแทรกแซงจากภายนอกหมู่บ้าน ซึ่งเกิดจากการเอารัดเอาเปรียบของรัฐและระบบทุนนิยมแบบกาฝากที่กระทำต่อหมู่บ้าน ฉะนั้น นอกจากการผนึกกำลังในหมู่บ้านแล้ว ชาวบ้านยังต้องผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนลักษณะของรัฐและระบบทุนนิยมด้วย ในการผลักดันนี้ชาวบ้านคงต้องร่วมมือกับชนชั้นอื่นๆ เพื่อให้ขบวนการแนวร่วมมีพลังพอจัดตั้งองค์กรเพื่อรองรับกับรัฐและนายทุนเรียกร้องให้มีการปฏิรูปที่ดิน และให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้การพัฒนาชนบทมากขึ้น ในการยกจิตสำนึกของชาวบ้าน นอกเหนือจากการทำให้ชาวบ้านมีความสำนึกแจ่มชัดในวัฒนธรรมชุมชนแล้ว ชาวบ้านควรรับรู้ปัญหาของ

ตนในบริบทของประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยให้รู้เรื่องการเมืองและสังคมนอกหมู่บ้าน การเอาใจเอาเปรียบที่รัฐและระบบทุนนิยมได้กระทำมาต่อหมู่บ้าน ทั้งนี้จากแง่มุมของชาวบ้านและชุมชน

3) ด้านวัฒนธรรม ขนานไปกับการค้นหาวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน เพื่อนำมาเป็นสรุปเป็นสาระของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน การประสานแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนกับความเชื่อสำคัญในสังคมไทย คือศาสนาพุทธ หากพุทธจักรรับแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนก็จะเปลี่ยนฐานะจากอุดมการณ์ของชาวบ้านเป็นอุดมการณ์ของประเทศ แต่เดิมมานั้นศาสนาพุทธและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องอยู่ห่างเหินจากวัฒนธรรมชุมชน ศาสนาพุทธเกี่ยวข้องกับรัฐและผู้ปรารถนาจะหลุดพ้นมากกว่าจะเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของคนธรรมดา จึงต้องมีความพยายามที่จะผลักดันให้พุทธจักรหันมาสนใจและกังวลกับชีวิตที่เป็นจริงของชาวบ้านมากขึ้น การสนับสนุนพุทธจักรจะช่วยให้แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนประสบผลสำเร็จได้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็จะทำให้พุทธจักรมีความมั่นคงยืนยาว เพราะเป็นองค์กรรมของชาวบ้าน จากการทำงานพัฒนาร่วมกันระหว่างพระสงฆ์ในท้องถิ่น และชาวบ้านในชุมชน ซึ่งไม่ใช่การใช้ศาสนาพุทธในการครอบงำวัฒนธรรมของชาวบ้าน เพราะคงทำสำเร็จได้ยาก เนื่องจากการสร้างแนวคิดและสังคมบนความพ้อฝัน แต่การศึกษาวัฒนธรรมชุมชนจะเป็นการทำให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาจริงๆ ของชาวบ้านทั้งในแง่ความคิดและการจัดองค์กร

อิสราเอลย์ พัฒนวรรณ (2552, หน้า 10) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมว่า สังคมและวัฒนธรรมเป็นของคู่กันและไปด้วยกัน หากสังคมเปลี่ยน วัฒนธรรมก็เปลี่ยนถ้าวัฒนธรรมเปลี่ยนไป สังคมก็เปลี่ยน ซึ่งแสดงว่ามนุษย์เป็นผู้กำหนดวัฒนธรรมและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม โดยสังคมและวัฒนธรรม ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพราะความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด และสภาพแวดล้อมก็เปลี่ยนไปเรื่อยๆ แต่การเปลี่ยนแปลงจะเร็วหรือช้าขึ้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มาเกี่ยวข้อง เช่น ระดับการศึกษาของผู้คนในสังคม การสื่อสารคมนาคมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งลักษณะการเปลี่ยนแปลงในสังคมและวัฒนธรรมเป็นผลมาจากพฤติกรรมของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นเอง ทั้งนี้ เพื่อตอบสนองของความต้องการของมนุษย์ เมื่อความจำเป็นหรือความต้องการของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป สังคม และวัฒนธรรม ก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย

บทสรุป

วัฒนธรรมประเพณีของจังหวัดลำพูนได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธที่แพร่หลายอยู่ในประเทศไทยรวม ชาวจังหวัดลำพูนได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาด้านความคิด ความเชื่อ ซึ่งเมื่อความคิด ความเชื่อ หรือทัศนคติทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร ย่อมส่งผลให้สังคมเป็นไปอย่างนั้นด้วย ดังนั้นอิทธิพลของพุทธศาสนาจึงมีบทบาทต่อคนจังหวัดลำพูนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อิทธิพลของพระพุทธศาสนาได้ชี้นำแนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เพื่อความสุขสงบแก่ชีวิตและสังคม แต่เนื่องจากปัจจุบันสังคมและวิถีชีวิตของชาวจังหวัดลำพูน เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสแห่งทุนนิยม อุตสาหกรรม ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีชีวิตสังคมเมือง แม้ว่าฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดลำพูนจะดีขึ้น แต่กระแสแห่งทุนนิยมได้ทำลายวัฒนธรรมที่ดีงามบางส่วนของสังคมไปด้วย

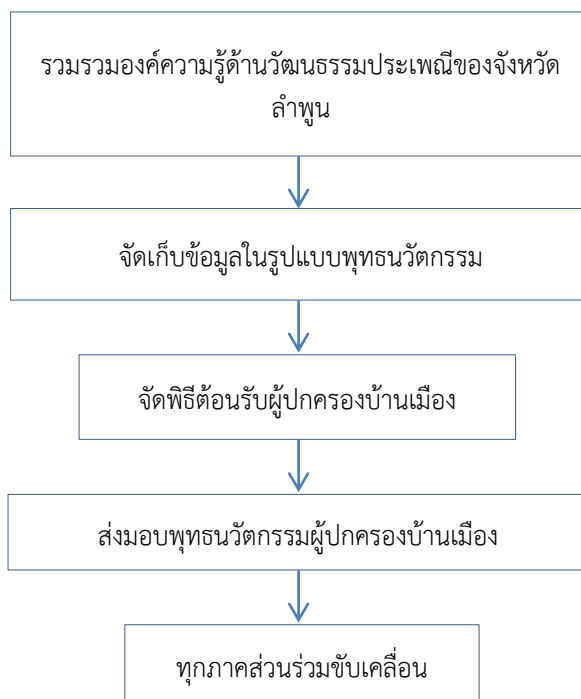
บทความนี้ คณะผู้เขียนนำเสนอรูปแบบการขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมการเสริมสร้างสังคมเข้มแข็งในจังหวัดลำพูน เพื่อเข้าสู่ภาคประชาสังคมในการปฏิบัติจริงและการทำประชาคมตามกฎหมายเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวลำพูนในการขับเคลื่อนประเพณี พิธีกรรมวัฒนธรรม และความเชื่ออื่น ๆ ที่ปรากฏในชุมชนนั้น ๆ ตามแนวคิดทฤษฎีที่เป็นกระบวนการที่ยั่งยืน โดยสรุปแนวทางเพื่อรับทราบของผู้นำองค์กร ทั้งฝ่ายบรรพชิต และฝ่ายคฤหัสถ์ ตามแนวทางปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ผู้มีส่วนร่วมขับเคลื่อนด้านประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรมท้องถิ่น ควรจัดทำเอกสารเนื้อหาที่มีการประมวลจากทุกท้องถิ่นในจังหวัดลำพูน

2. จัดเก็บข้อมูลในรูปแบบที่เป็นพุทธนวัตกรรม เพื่อเตรียมการส่งมอบแก่ผู้รับตำแหน่งทางการปกครองทุกระดับ
3. จัดพิธีการต้อนรับการเข้าสู่ตำแหน่งของผู้นำทางการปกครองทุกระดับ ด้วยการร่วมกันแสดงมุทิตาต้อนรับท่านเหล่านั้นด้วยการประกอบพิธีทำบุญสืบชะตา เพื่อเป็นสิริมงคล
4. ส่งมอบพุทธนวัตกรรม หรือธรรมานุญิวฒนธรรมของลำพูน ให้กับผู้เข้ารับตำแหน่งเพื่อประกาศเจตนารมณ์ขอความร่วมมือในการขับเคลื่อนวัฒนธรรม ประเพณีของจังหวัดลำพูน
5. ทุกภาคส่วนร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรม สร้างองค์ความรู้เป็นระบบให้เกิดการพัฒนาจิตสำนึกรักบ้านเกิด มีความภาคภูมิใจในความยั่งยืนทางวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นตน ภายใต้การนำของผู้ปกครองบ้านเมือง
ทั้งนี้ พิธีการต่าง ๆ ควรที่จะมีฝ่ายกิจการคณะสงฆ์ร่วมพิจารณา

องค์ความรู้ใหม่

บทความวิชาการนี้ เป็นรูปแบบการขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมสู่การเสริมสร้างสังคมเข้มแข็งในจังหวัดลำพูน
คณะผู้เขียนสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนรัตน์ ไมรินทร์. (2554). “มาตรการทางภาษาเพื่อส่งเสริมทุนวัฒนธรรมไทย : ศึกษา เฉพาะกรณีภาพยนตร์”.
วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายภาษา. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). วัฒนธรรมไทย (Thai Culture). กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 7 “วิถีพุทธ วิถีชุมชน รากฐานชีวิตคนเชิงสังคมล้ำนาในสังคมวิถีใหม่”
วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- งามพิศ สัตย์สรวง. (2543). **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จังหวัดลำพูน. (2563). **เกี่ยวกับจังหวัดลำพูน**. ออนไลน์. แหล่งที่มา : <https://www.lamphun.go.th>
- จังหวัดลำพูน. (2563). **ประวัติความเป็นมาจังหวัดลำพูน**. ออนไลน์. แหล่งที่มา : <http://www.lamphun.go.th>
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2537). **วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประจวบ เอี่ยมผู้ช่วย. (2542). **ศิลปกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2532). **ปฏิถาพิเศษ 100 ปี พระยาอนุমানราชธน วัฒนธรรม กับ การพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- พระอธิการนพรัตน์ เขมาภินนุโท (ยะถาธง). (2555). “อิทธิพลของพระพุทธศาสนาต่อพิธีกรรมงานศพในจังหวัดลำพูน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เรณู เหมือนจันทร์เชย. (2557). “ทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำในจังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วันเพ็ญ พวงพันธ์บุตร. (2542). **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย**. ลพบุรี : สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- วีระ บำรุงรักษ์. (2541). **ระบบการจัดวัฒนธรรมและคุณภาพมาตรฐาน**. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร.
- สุพัตรา สุภาพ. (2546). **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภาวัฒนธรรม. (2555). **บทวิทยุรายการ “รู้ รัก ภาษาไทย”**. ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย. เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2555 เวลา 07.00-07.30 น.
- อานันท์ กาญจพันธ์. (2542). **การวิจัยในมิติวัฒนธรรม**. เชียงใหม่ : มิ่งเมือง.
- อิสราภรณ์ พัฒนวรรณ. (2552). “กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยจีน ในชุมชนนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.